

URTX

NATALITAT I EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA A L'URGELL DELS SEGLES XVI I XVII

Josep M. Planes Closa

NATALITAT I EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA A L'URGELL DELS SEGLES XVI I XVII

**Josep
M. Planes Closa**
Professor de l'IES
Lo Pla d'Urgell
de Bellpuig.

Al meu llibre *Demografia i societat de Tàrraga i de l'Urgell durant l'Antic Règim*,¹ vaig palesar les insuficiències documentals per estudiar a fons i amb seguretat la demografia urgellenca del període anterior a 1640. També lamentava les dificultats que vaig tenir al seu moment per consultar l'arxiu parroquial de Vilagrassa, una localitat no tan gran com Tàrraga, Anglesola, Verdú o Bellpuig, però que sempre he considerat bàsica per poder complementar les dades demogràfiques d'aquestes viles.²

En general, les mancances i llacunes de les sèries parroquials urgellenques més antigues no tan sols es donen en el sector de la mortalitat, tradicionalment d' anotació més tardana, sinó també en el de la natalitat. Malgrat que l'enregistrament dels baptismes va ser una pràctica molt més precoç i sistemàtica, a l'Urgell les sèries conservades tenen notables limitacions. Com que la natalitat resulta un indicador bàsic per establir l'evolució demogràfica d'un territori, els buits i insuficiències existents condicionen bastant les anàlisis pel que fa a l'Urgell dels segles XVI i XVII. A l'estudi especialitzat que en vaig fer, no vaig poder ser tot l'exhaustiu que hauria desitjat en tractar l'evolució demogràfica urgellenca abans de la Guerra dels Segadors i, per exemple, només vaig presentar una seriació contínua de baptismes agregats a partir de l'any 1632.³

De totes maneres, és possible fer intents per perfeccionar el coneixement de la demografia urgellenca més llunyana en el temps mitjançant mecanismes estadístics de compensació de les llacunes documentals. M'he animat a posar en pràctica un d'aquests intents quan he pogut consultar a plaer la documentació parroquial de Vilagrassa, on he trobat algunes de les dades suplementàries que havia esperat. Des de fa algun temps, els registres parroquials de Vilagrassa es troben custodiats a l'Arxiu Parroquial de Tàrraga i són de fàcil consulta. Les llibretes vilagrassenes contenen baptismes i òbits d'adults a partir del 1555, però els òbits s'acaben aviat i els baptismes tenen importants llacunes: 1578-1600, 1653-61 i, sobretot, 1679-1750. Les tres sèries no són completes i contínues fins a la segona meitat del segle XVIII. En definitiva, les dades a l'abast no ofereixen gaires possibilitats per conèixer bé la demografia vilagrassena de les etapes més endarrerides. Això sí, almenys donen algunes evidències, detalls puntuals que prou cal aprofitar. És ben poc el que hi ha sobre la parròquia de Vilagrassa abans de 1750, però pitjor seria no haver trobat res.

Per exemple, els baptismes conservats permeten calcular modestament la població que tindria la vila durant l'Antic Règim, a partir d'unes previsibles taxes de natalitat. Com que els to-

Estimacions de població sobre Vilagrassa a partir de taxes de natalitat estàndard (segles XVI-XVII)					
	Mitjana de baptismes	Població segons taxa de natalitat			
		30 per mil	35 per mil	40 per mil	45 per mil
1555-62	8	267	229	200	178
1565-77	8	267	229	200	178
1601-14	9	300	257	225	200
1615-29	11	367	314	275	244
1630-39	11	367	314	275	244
1640-52	10	333	286	250	222
1662-78	13	433	371	325	289
Les xifres en tot moment han estat arrodonides per evitar els decimals.					

tals anuals de baptismes al XVI-XVII eren baixos, a més les fluctuacions resultaven irregulars i al capdavant no abunden els anys amb dades, faig els càlculs per períodes relativament amplis.⁴

Queda fora de tot dubte que Vilagrassa era una localitat petita. Pel cap baix, Anglesola la doblava, Verdú la triplicava i Tàrraga la quadruplicava. A mitjan XVI, quan Vilagrassa sembla especialment modesta en població, aquestes proporcions devien ser encara més grans, especialment pel que fa a Tàrraga. Sense gaires espectacularitats, la vila del campanar tort va guanyar una mica de població durant el primer terç del segle XVII, situant-se entorn dels 300 habitants. Va sofrir una lleugeríssima reculada durant la Guerra dels Segadors i va tornar a créixer de seguida, per bé que en tot moment dins una proverbial modèstia demogràfica. Caldria arribar al XVIII per veure-li assolir els 500-700 habitants.

Lògicament, és ben poc significativa la quantitat de baptismes que pot aportar una parròquia com Vilagrassa a un estudi com el que em dispo a fer. A més, la manca de dades en molts dels anys entorpeix de valent els càlculs. Si, malgrat tot, he decidit incloure el cas vilagrassenc a la base de dades ha estat perquè no cal desaprofitar així com així unes estadístiques demogràfiques del XVI-XVII a la nostra comarca, per migrades que aquestes siguin. Tot el material demogràfic és interessant quan es tracta d'èpoques allunyades. D'altra banda, Vilagrassa complementa molt bé les altres viles que formen la mostra del treball: Tàrraga, Anglesola i Verdú; per proximitat geogràfica i lligams socioeconòmics, la inclusió de la parròquia vilagrassenca dóna més coherència al conjunt.

Per acabar de perfilar la unitat territorial estudiada, que coincideix bàsicament amb la part centroriental de l'Urgell, també hauria estat molt interessant incloure-hi una parròquia com el Talladell, però el tardà inici del seu registre de baptismes (1628) ho desaconsellava. En tot cas, les dades d'aquesta parròquia seran utilitzades quan arribem al segon terç del segle XVII. El mateix farem amb les dades de dues parròquies de la Segarra properes a l'Urgell: Mont-roig de Sió i les Pallargues, de les quals hom ha divulgat els baptismes a partir de 1631.

Primordialment, el present estudi consisteix en la suma dels baptismes de les parròquies de Tàrraga, Verdú, Anglesola i Vilagrassa, any per any, a partir del 1550. Encara que l'objectiu principal és veure l'evolució de la natalitat durant la segona meitat del segle XVI i els primers decennis del XVII, prolongo l'estudi fins l'any 1699, per tal d'insistir en dues evidències que ja tenim: la llarga postguerra del XVII i l'expansió de l'últim quart de la centúria.

De les quatre viles considerades, Tàrraga era bastant més gran que les altres. La seva xifra de baptismes equivalia si fa no fa al 40-50 % del total de la mostra. Una proporció important, que implicarà que l'evolució de la natalitat agregada s'assembli bastant a l'evolució de la natalitat targarina. Tanmateix, encara hi ha un marge notable per a la variació i amb el mètode agregatiu les tendències evolutives queden molt més perfilades i ressortints.

Més que en el pes estadístic que la vila gran pugui tenir sobre el conjunt de la mostra, l'autèntic problema de l'estudi és l'enorme quantitat d'anys amb dades incompletes, producte de les limitacions i llacunes dels registres parroquials en aquestes èpoques primerenques. Dels 150 anys considerats en l'estudi, només 50 tenen dades segures. Les restants dues terceres parts presenten alguna mancança estadística en una o en diverses parròquies. El detall d'aquests períodes «buits» és el següent:

1) Tàrraga. Falten els baptismes de 1550-56, 1564, 1587 i 1605-31. En total, 36 anys.

2) Verdú. Falten els baptismes de 1558, 1565-69 i 1645-47. En total, 9 anys.

3) Anglesola. Falten els baptismes de 1550-51, 1554-64 i 1601. En total, 14 anys.

4) Vilagrassa. Falten els baptismes de 1550-54, 1563-64, 1578-82, 1584-95, 1599-1600, 1653-61 i 1679-99. En total, 56 anys.

Són Verdú i Anglesola les parròquies que salven la validesa de la mostra, gràcies a unes sèries molt completes i contínues. Vilagrassa és la localitat que complica més l'estudi, perquè la seva sèrie és la més «trencada» de totes. Per sort, el pes estadístic de Vilagrassa sobre el conjunt de la mostra no és gaire destacat, donada la petitesse d'aquesta parròquia; com que els baptismes vilagrassencs eren pocs, substituir-los per una estimació no alterarà excessivament els totals globals. Bastant pitjor és el cas de Tàrraga, que té un registre prou continu però amb un destacat buit al primer terç del segle XVII; com que Tàrraga tenia un pes demogràfic molt marcat, la manca d'una seqüència tan extensa és un handicap indubtable a l'hora d'interpretar bé l'etapa en qüestió.

Tot i que dues terceres parts dels anys tinguin dades incompletes, per sort no n'hi ha cap en què faltin les dades de les quatre parròquies a la vegada. I tampoc no són gaires els anys en què faltin dades de dues o tres parròquies. Concretant, els anys en què falten els baptismes de tres parròquies alhora són 1550, 1551, 1554 i 1564; tot just quatre. I els anys en què falten els baptismes de dues parròquies són

1552, 1553, 1555, 1556, 1558, 1563 i 1587; tot just set. Dit en altres paraules: els buits de la mostra, per bé que nombrosos, es reparteixen bastant, i sovint, com ja hem vist, es produeixen en la parròquia que té el menor pes estadístic. Això garanteix la notable fidelitat global de l'estudi. Tan sols dos períodes concrets poden tenir una fidelitat qüestionable: 1550-64, on les dades són molt fragmentàries, coincidint amb l'arrencada dels registres; i, en menor mesura, 1605-31, on només falten els baptismes targarins, però el pes estadístic dels quals és destacat.

Per superar, o almenys disminuir, l'efecte de totes aquestes mancances, he dut a terme estimacions de baptismes en tots aquells anys en què no hi ha dades o aquestes són clarament incompletes. A tal efecte, he considerat les dades de baptismes dels anys propers a l'any en qüestió i n'he tret la mitjana; sempre, és clar, dintre de la mateixa parròquia. Potser algú trobarà discutible aquest mètode, però no crec que m'hagi allunyat gaire de la realitat fent-lo servir. Els baptismes dels temps antics acostumaven a tenir uns cicles bastant clars, unes tendències ascendents i descendents bastant graduals, i no depenien tant de les petites conjuntures com els òbits (en el cas de les sobtades crisis de mortalitat, per ex.); a més, les «agulles» de la natalitat eren més moderades, no tan espectaculars com en els òbits; hi havia fluctuacions, però no tan extremes. Vull dir amb això que la natalitat era més regular i previsible que la mortalitat, i que, per tant, les estimacions que es facin en els buits d'una sèrie baptismal poden ser més aproximades.

En concret, per estimar la xifra de baptismes d'una parròquia en un any en què mancava, he agafat les dels tres anys immediatament anteriors i les dels tres anys immediatament posteriors a aquest, i n'he tret la mitjana. He fet servir la mateixa tècnica estadística encara que un d'aquests anys-base tingués una xifra ja estimada prèviament. A l'inici d'una sèrie, o quan hi havia un buit de diversos anys, he fet una estimació provisional a partir dels sis anys immediatament posteriors. Si el buit es produïa al final d'una sèrie, l'estimació provisional ha estat feta a partir dels sis anys immediatament anteriors. Després ja s'ha operat normalment fent l'estimació definitiva amb les tres xifres anteriors i les tres xifres posteriors de cada any concret. En tot moment, he eliminat els decimals, arrodonint les xifres al nombre sencer més proper.

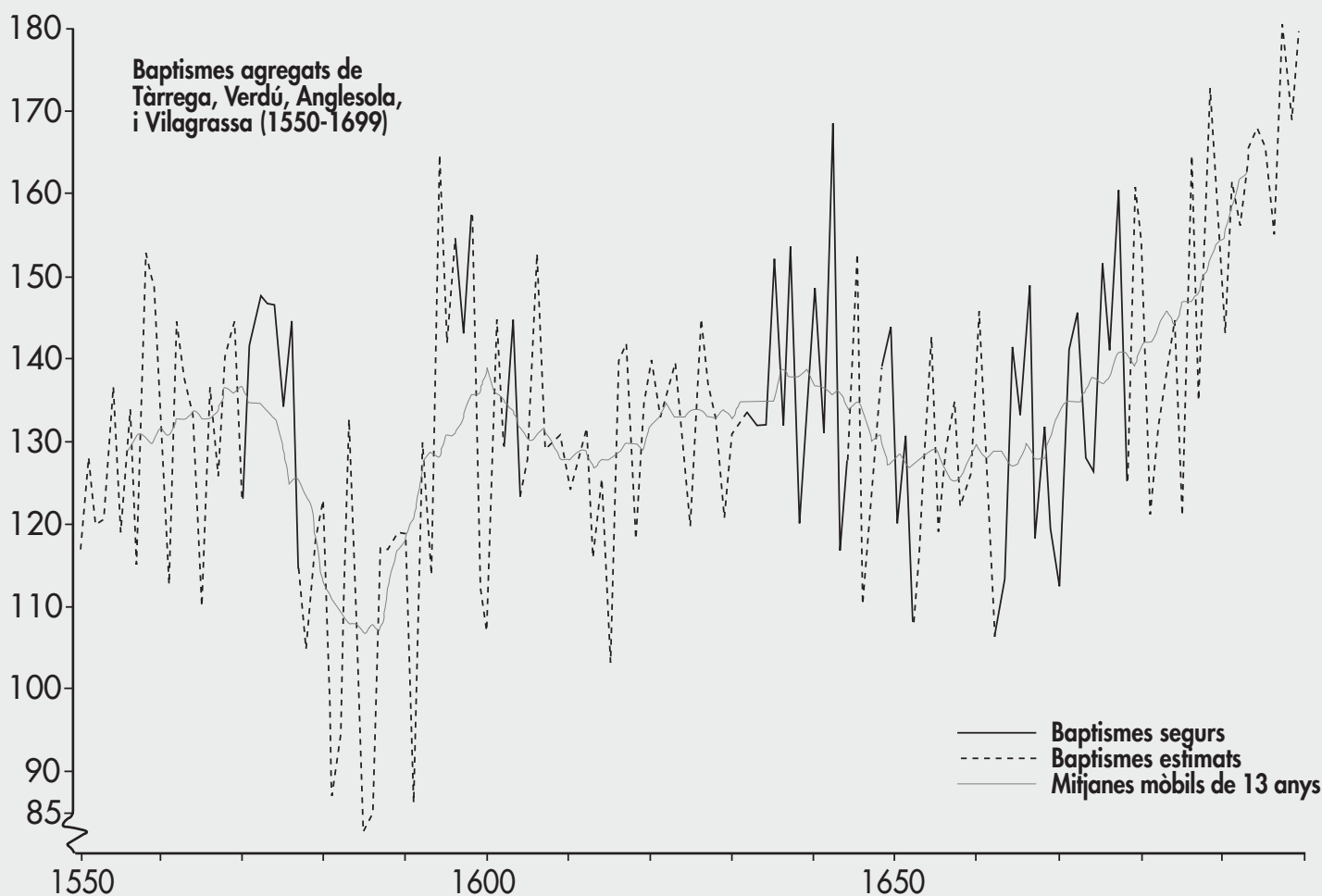
Els resultats globals s'ofereixen a la següent taula estadística i al gràfic adjunt:

Baptismes agregats de Tàrraga, Verdú, Anglesola i Vilagrassa (1550-1699)		
	Total	Mitj. mòb. 13 anys
1550	117	
1551	128	
1552	120	
1553	121	
1554	137	
1555	119	
1556	134	129
1557	115	131
1558	153	131
1559	150	130
1560	129	132
1561	113	131
1562	145	133
1563	137	133
1564	133	134
1565	110	133
1566	137	133
1567	126	134
1568	141	137
1569	145	136
1570	123	137
1571	142	135
1572	148	135
1573	147	134
1574	147	133
1575	134	129
1576	145	125
1577	115	126
1578	105	123
1579	118	118
1580	123	113
1581	87	111
1582	94	110
1583	133	108
1584	107	108
1585	81	107
1586	85	108
1587	117	107
1588	117	113
1589	119	117
1590	119	118
1591	86	121
1592	130	127
1593	114	129
1594	165	128
1595	142	131

	Total	Mitj. mòb. 13 anys
1596	155	131
1597	143	133
1598	158	136
1599	114	136
1600	107	139
1601	145	136
1602	129	135
1603	145	134
1604	123	132
1605	129	130
1606	153	131
1607	129	132
1608	130	130
1609	131	128
1610	124	128
1611	128	129
1612	132	129
1613	116	127
1614	126	128
1615	103	128
1616	140	129
1617	142	130
1618	118	130
1619	135	129
1620	140	132
1621	133	133
1622	137	135
1623	140	133
1624	133	133
1625	120	134
1626	145	134
1627	137	133
1628	133	133
1629	121	134
1630	131	133
1631	132	135
1632	134	135
1633	132	135
1634	132	135
1635	153	135
1636	132	139
1637	154	138
1638	120	138
1639	138	139
1640	149	137
1641	131	137
1642	169	136
1643	117	137
1644	128	134
1645	153	135
1646	110	133
1647	125	130
1648	139	131

	Total	Mitj. mòb. 13 anys
1649	144	127
1650	120	128
1651	131	129
1652	108	127
1653	120	128
1654	143	129
1655	119	129
1656	129	126
1657	135	125
1658	122	126
1659	126	128
1660	146	130
1661	130	128
1662	106	129
1663	113	129
1664	142	127
1665	133	128
1666	149	130
1667	118	128
1668	132	128
1669	119	132
1670	112	134
1671	141	135
1672	146	135
1673	128	136
1674	126	138
1675	152	137
1676	141	138
1677	161	141
1678	125	141
1679	161	139
1680	153	142
1681	121	142
1682	131	144
1683	140	146
1684	145	144
1685	121	147
1686	165	147
1687	135	148
1688	173	151
1689	161	154
1690	143	155
1691	162	158
1692	156	162
1693	166	163
1694	168	
1695	166	
1696	155	
1697	182	
1698	169	
1699	180	

En negreta, els baptismes que no són segurs, sinó només estimats.

En un primer cop d'ull, ja observem com els resultats del mètode agregatiu precisen i matisen de manera apreciable algunes de les primeres conclusions ofertes amb anterioritat. La corba és bastant moguda i fluctuant, cosa que informa un cop més de la «inquieta» demografia de les viles urgellenques. La crisi de l'últim quart del segle XVI apareix molt marcada i es constata que, en principi, fou la més greu de tota l'etapa dels Àustries a l'Urgell. El primer terç del XVII fou de relativa recuperació demogràfica, no exempta tampoc de limitacions i ressenyables dificultats. La Guerra dels Segadors va portar una crisi inqüestionable, però sembla que no tan greu com altres evidències assenyalaven. L'expansió demogràfica de l'últim tram del sis-cents esdevé molt clara i una mica precoç. Globalment, el contrast és molt patent entre la crisi de la fi del XVI i l'expansió de la fi del XVII.

En una anàlisi més atenta al detall, poden establir-se els següents períodes, que coincideixen bàsicament amb els que ja foren assenyalats al seu moment:

1550-74. Remarcable nivell de població a la

zona, en especial a la vila de Tàrraga. Com ja he dit, les dades no són molt fiables en els primers anys de la sèrie, però els bons nivells de baptismes en els anys «segurs» 1570-74 corroboren la impressió positiva.⁵ El 1564 fou any d'epidèmia i aquesta sens dubte alterà de valent la zona; simptomàticament, aquell és un dels anys amb més mancances en els registres de la mostra, i l'any següent (1565) la natalitat apareix bastant baixa. Tanmateix, la població urgellenca es recuperà bé d'aquella atzagaiada i va continuar creixent.

1575-93. La gran crisi. La natalitat urgellenca es precipita fins a uns nivells molt baixos, i els primers intents de recuperació triguen a qual·lar. La brutalitat de la crisi es fa àdhuc més patent que en estudis anteriors, on ja havia insistit sobre la seva gravetat i l'havia descrita amb adjectius rotunds; tanmateix, gairebé es pot dir que no havia sabut apreciar-la de manera tan impressionant com aquí.⁶ Tàrraga i Anglesola semblen patir-la primer i toquen fons a 1580-81. Després l'experimenta Verdú, que toca fons l'any 1585. Tàrraga i Anglesola tornen a tenir baixos nivells de natalitat el 1586. Quant al 1591, és un any dolent arreu. Aquest

nefast període per a l'Urgell, on la despoblació es combina amb epidèmies, males collites i bandolerisme, contrasta de valent amb la bonança demogràfica d'altres zones de Catalunya.⁷

1594-1634. La daurada mediocritat. Les viles urgellenques recuperen part del que havien perdut, però no poden endegar un gran procés de creixement. Amb uns nivells mitjans de baptismes, palesen una modesta estabilitat demogràfica, per sobre de crisis puntuals. Entre 1594 i 1598, Tàrraga i Verdú intenten una furiosa expansió, i això explica el fort augment de baptismes en aquests anys, però la pesta del 1599 torna a fer desplomar la corba. A partir d'aleshores, la natalitat s'estabilitza qui-sap-lo, al voltant d'uns valors discrets. Anglesola i Vilagrassa, amb uns baixos nivells, expliquen la lleugera reculada dels anys 1608-15, però a partir d'aleshores aquestes viles petites es recuperen i també ajuden a comprendre la lleugera millora del conjunt en els anys 1616-34, on l'estabilitat de la natalitat és molt patent. En part, aquesta pot ser una imatge una mica enganyosa, perquè el buit documental targarí de 1605-31 genera una mitjana monòtona que deu ajudar a accentuar aquesta impressió d'estabilitat. Sigui com sigui, la tendència real tampoc no podria ser radicalment diferent, de manera que insisteixo en aquesta apreciació de l'«anar fent» i prou que sembla tenir la demografia urgellenca del primer terç del segle XVII, esgotada per les grans crisis de la fi del segle anterior i per les noves dificultats del període. Havia insistit en aquestes dificultats i noves crisis dels primers decennis del XVII, i en les conseqüències que sens dubte tingueren en la demografia comarcal,⁸ però ara és just fer notar que les dades resultants de l'estudi no ofereixen una imatge clarament negativa de la població (tot i el perill d'una certa distorsió a causa del tractament estadístic aplicat). Idèntica sensació de mediocritat es retroba en altres indrets de Catalunya, on la natalitat és molt «convencional» en aquests mateixos decennis.⁹

1635-51. Aquest període és un dels més sorprenents de la sèrie. Coincideix amb la Guerra dels Segadors, que provoca una enorme crisi a tota la comarca i fa disparar la mortalitat d'adults fins a uns nivells gravíssims. Tanmateix, la paradoxa és que la natalitat es manté, paral·lelament, en unes bones xifres, en especial durant els primers anys de la guerra. Després, inevitablement, baixa, però la caiguda no és ni de lluny tan greu com en l'últim quart del segle XVI. Ja havia destacat al seu moment aquest bon comportament de la natalitat a les viles de l'Urgell durant el primer tram de la Guerra dels Segadors, i la baixa gradual que va experimentar a mesura que el

conflicte avançava i les grans crisis d'òbits delmaven la població,¹⁰ però ara el nou estudi acaba de perfilar el panorama, accentuant la impressió del bon comportament que tingué la natalitat urgellenca a 1635-45 i remarcant millor el seu descens a partir de 1646. Vilagrassa té un xic a veure en això, amb ressenyables xifres de baptismes en el primer subperíode i encara acceptables després, en una tendència bastant paral·lela a la d'Anglesola; són Tàrraga i Verdú, les viles més grans, les que més fan baixar la corba de la natalitat a partir de 1646.¹¹

1652-70. Atonia demogràfica, però sense que puguem parlar d'una catastròfica despoblació. Els baptismes agregats ofereixen unes xifres discretes i es mostren incapaços de pujar més amunt d'un determinat sostre: això prova el mal que les crisis de mitjan segle, combinades amb la guerra, van fer a la població comarcal. En contrapartida, tampoc no baixen mai per sota d'un altre nivell: quelcom que demostra que, tot i que els adults urgellencs tenien generacions mancades, encara n'hi havia una reserva suficient per garantir una mínima procreació. En realitat, com ja havia escrit, allò greu no eren les discretes xifres de baptismes en la postguerra, sinó precisament la durada d'aquesta mediocritat demogràfica; el fet que la postguerra es prolongués tants anys a la comarca.¹² Sobretot, si parem atenció al fet que altres parts de Catalunya durant els anys '50 i '60 del segle XVII tingueren una natalitat bastant millor.¹³ De totes maneres, també hi ha indrets de Catalunya en què la natalitat va anar molt malament durant aquest període,¹⁴ així que tampoc no hem d'ennegrir la imatge de la població urgellenca.¹⁵

1671-99. A la fi, expansió demogràfica. L'augment de la natalitat, encara que fluctuant, és molt clar; ni que sigui amb matisos locals, s'aprecia a totes les parròquies de la mostra (i també al Talladell). Coincidint amb una important crisi, durant els anys 1681-85 la natalitat urgellenca atura momentàniament el seu creixement, però de seguida reprèn i assoleix els sostres més alts en un segle i mig. Impulsada sobretot per Tàrraga, la tendència global s'enfila de manera incontestable. Anteriorment, vaig maldar per matisar aquesta primera gran expansió de la població urgellenca «moderna», recalcant les dificultats paral·leles que es produïen i remarcant algunes limitacions,¹⁶ però no hi ha cap dubte que, si ens guiem pels purs resultats estadístics, la grimpada demogràfica s'aprecia vigorosa. Més vigorosa que en molts altres indrets del Principat,¹⁷ encara que no es tracta pas d'un cas únic.¹⁸

Per acabar aquest treball, compararé directament les dades de la natalitat urgellenca amb

algunes dades de la mateixa variable demogràfica corresponents a comarques veïnes i que han estat publicades recentment.¹⁹ Com que els baptismes d'aquests altres indrets no han estat oferts amb un detall anual, sinó agrupats per decennis, cal sotmetre les dades de la mostra urgellenca al mateix procediment per poder dur a terme una bona comparació. Pel meu compte, adapto les dades publicades relatives a les comarques veïnes per fer més coherent la comparació, mitjançant senzilles manipulacions estadístiques (suma de baptismes, càlcul alternatiu dels números índexs, agrupacions més àmplies de parròquies).

Donat que hi ha diversos inicis de les sèries baptismals, elaboro dues taules estadístiques diferents. La primera d'aquestes taules va de 1591 a 1630 i no integra tantes parròquies. En canvi, la segona taula, que s'inicia l'any 1631, n'inclou algunes més i té unes dades més completes.

En la mostra urgellenca, tots els decennis tenen baptismes estimats, perquè les diverses llacunes locals s'encavalquen. Tanmateix, cal considerar aquests resultats agrupats com a força vàlids i ben poc allunyats de la realitat, puix en cada decenni el pes estadístic dels baptismes segurs sobre els estimats és molt gran. La fiabilitat resulta gairebé absoluta a la segona taula, on hi ha decennis que només tenen un any estimat, i producte d'una única parròquia.

Comprovem perfectament l'enorme estabilitat de la natalitat urgellenca després de la gran crisi de 1575-85. Les oscil·lacions de la corba –apreciables sobretot durant els anys finals del segle XVI– no ens han de fer perdre de vista aquesta tendència de fons: transició demogràfica sostinguda. L'Urgell va recuperar part de la població perduda en els mals anys del darrer quart del cinc-cents i es va establir en un nivell de població mitjà, potser bastant mediocre, però en tot cas mantingut. No del tot recuperada de les ferides del passat recent, la comarca no podia enlairar-se i va assolir tot just de retenir allò que havia recuperat.

Una mica diferent és el cas de la veïna Conca de Barberà, on la natalitat dels últims anys del segle XVI fou més important, però on també el primer tram del XVII resultà una mica complicat. De totes maneres, una notable estabilitat de fons és també perfectament visible en aquestes dades, les quals mai no baixen per sota de l'índex 90. Tot i fluctuar un poc més que la urgellenca, la demografia conquesta tenia una evolució força semblant. Això sí, sembla innegable que a la Conca de Barberà hi hagué un cert «tall» entre el XVI i el XVII, i una demografia lleugerament negativa en els primers anys del sis-cents, sense l'«equilibri» que detectem a la de l'Urgell.

Anem ara a efectuar l'ampliació de la taula a partir del 1631:²⁰

Moviment decennal dels baptismes (1591-1630)				
	4 parròquies de l'Urgell		16 parròquies de la Conca de Barberà	
	Baptismes	Núm. índexs	Baptismes	Núm. índexs
1591-1600	1.314	100	2.088	110
1601-1610	1.338	102	1.719	91
1611-1620	1.280	97	1.876	99
1621-1630	1.330	101	1.904	100
Mitjana	1.316	100	1.897	100

Parròquies de l'Urgell: Anglesola, Tàrraga, Verdú i Vilagrassa.

Parròquies de la Conca de Barberà: Aguiló, Barberà, Conesa, Figuerola-Gualmons, Montargull-Rauric, Passanant, les Piles, Pira, Pontils, Santa Coloma de Queralt, Santa Perpètua de Gaià, Vallclara, Vallespinosa, Vilanova de Prades, Vilaverd i Vimodí. En negreta, els baptismes que no són segurs, sinó només estimats.

Les xifres han estat arrodonides per evitar els decimals.

Moviment decennal dels baptismes (1631-1700)				
	7 parròquies de l'Urgell-Segarra		19 parròquies de la Conca de Barberà	
	Baptismes	Núm. índexs	Baptismes	Núm. índexs
1631-1640	1.556	99	1.953	106
1641-1650	1.480	94	1.792	97
1651-1660	1.414	90	1.671	90
1661-1670	1.420	90	1.714	93
1671-1680	1.650	105	1.823	99
1681-1690	1.601	102	1.912	103
1691-1700	1.868	119	2.068	112
Mitjana	1.570	100	1.848	100

Parròquies de l'Urgell-Segarra: Anglesola, Mont-roig de Sió, les Pallargues, el Talladell, Tàrraga, Verdú i Vilagrassa.

Parròquies de la Conca de Barberà: Aguiló, Barberà, Conesa, Figuerola-Gualmons, Forès, la Guàrdia dels Prats, Montargull-Rauric, Montbrió de la Marca, Passanant, les Piles, Pira, Pontils, Santa Coloma de Queralt, Santa Perpètua de Gaià, Vallclara, Vallespinosa, Vilanova de Prades, Vilaverd i Vimodí.

En negreta, els baptismes que no són segurs, sinó només estimats.

Les xifres han estat arrodonides per evitar els decimals.

Apreciem unes grans similituds demogràfiques entre l'Urgell i la Conca de Barberà durant els dos darrers terços del segle XVII. Tot i que les dades amb què treballo no són segures al cent per cent, aquest elevat grau de concordança reforça la validesa de l'estudi.

Per conjuntures, notem molt bé l'impacte demogràfic de la Guerra dels Segadors i la llarga postguerra subsegüent. Ni en una comarca ni en l'altra, no es tracta de cap catàstrofe demogràfica, però sí que hi ha una despoblació relativa, persistent i bastant localitzada en un

segment d'edats: durant vint anys (1651-70), manca gent jove per poder recuperar la natalitat. A l'últim quart de segle, la natalitat reprèn, primer de manera tímida i dificultosa, amb una autèntica expansió en els anys finals.²¹

Alguns detalls a comentar: els anys anteriors a la Guerra dels Segadors particularment bons a la Conca de Barberà, per davant de la zona Urgell-Segarra; el salt demogràfic més marcat de l'Urgell a partir del 1671; la pitjor conjuntura dels anys '80 a l'Urgell; i, en contrapartida, el seu creixement més fort durant els anys '90.

Notes

¹ Editat per mi mateix (Agramunt, 1995). Es tracta de la refosa i, en algunes parts, ampliació de la meua tesi doctoral, llegida a la Universitat de Barcelona l'any 1987.

² *Demografia i societat...*, ps. 26-33, 56, 60, 65, 74, 94, 131, 159, 193-194 i 286.

³ *Ibid.*, ps. 35-36, 42-45, 49-52, 56, 60, 65, 74-79, 94-99, 146-148, 165-171 i 423-424.

⁴ Preferentment, entre deu i quinze anys. Vaig aplicar el mateix mètode en el cas de Tàrraga, però treballant amb quinquennis, perquè la grandària de la vila targarina i la seva sèrie parroquial més contínua així ho aconsellaven. PLANES, Josep M.: «Evolució numèrica de la població a la Tàrraga de l'Antic Règim: una aproximació (1497-1825)», *Urtx*, núm. 1, 1989, ps. 23-38.

⁵ Al meu llibre *Demografia i societat...*, ps. 169-170, ja vaig indicar el caire positiu d'aquest període. Basant-me sobretot en el cas de Tàrraga, vaig presentar els anys 1555-63 com els millors, però la visió de conjunt ressalta igualment els primers anys '70. En altres indrets del país, el creixement de la població a 1550-74 fou també un fet clar; com, per ex., a Sant Feliu de Guíxols, on la natalitat fins i tot pujà en el segon quinquenni dels anys '70. GALOFRÉ, Jordi / COMES, Pau / VERGÉS, Oriol: *Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, Teide, 1982, p. 84 (a partir de dades de Jordi Nadal). Així mateix, a la petita localitat de les Piles (la Conca de Barberà), la natalitat fou notable entre 1564 i 1580. GUAL, Valentí: «Demografia i onomàstica de les Piles a l'Edat Moderna», *Recull*, Santa Coloma de Queralt, Associació Cultural Alt Gaià, núm. 3, 1995, p. 120.

⁶ *Demografia i societat...*, ps. 35-36, 42, 49-50, 170-171, 416, 418 i 420.

⁷ Sant Feliu de Guíxols assoleix en aquests anys els nivells més alts de baptismes en dos segles: més de 200 en alguns anys; únicament apreciem en aquesta parròquia una certa recessió de la natalitat durant els primers anys '80, que de tota manera se supera aviat. Galofré / Comes / Vergés, *op. cit.*, p. 84. Manresa augmenta força de població durant el tram final del segle XVI (talla de 1586, descripció de 1594). BENET,

Albert: «La població de la ciutat de Manresa als segles XVI-XVII», *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, 1984, vol. 1, ps. 87-88. Abrera té un nivell acceptable de natalitat entre 1584 i 1594, i només mostra una certa crisi durant el darrer quinquenni del segle XVI. GARCIA, Pilar / LAUNER, Carmen / MARTÍNEZ, Lluís / MANUEL, Catalina: «Comportamientos demográficos en torno a la fecundidad en la Abrera del siglo XVII», *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. 1, p. 102. Les Piles encara veu augmentar lleugerament la seva natalitat –ja notable fins 1580– entre 1581 i 1600. Gual, art. cit., p. 120. Tossa de Mar nota la crisi dels primers '80, però es recupera aviat. ZUCCHITELLO, Mario: *Homes, vaixells i mercaderies de Tossa al Grau de València (1459-1703)*, Tossa de Mar, Centre d'Estudis Tossencs, 1991, ps. 43-44.

⁸ *Demografia i societat...*, ps. 36, 43-45, 51-52, 56, 65, 75-78, 95-98, 170-171. Vaig destacar especialment els sofriments de Verdú.

⁹ A Sant Feliu de Guíxols, la natalitat disminuï durant els anys '90 del segle XVI i se situà en uns valors mitjans durant el primer terç del XVII, bastant lluny dels elevats valors que havia assolit entre 1559 i 1590. Galofré / Comes / Vergés, *op. cit.*, p. 84. A cinc parròquies del Vallès Oriental, els baptismes van dibuixar una tendència ben discreta durant el primer terç del XVII. DANTÍ, Jaume: «Les crisis de mortalitat a la Catalunya pre-litoral: el Vallès Oriental als segles XVI i XVII», *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, volum 1, p. 83. A Abrera, després de baixar durant els anys finals del segle XVI, els baptismes es van recuperar en començar el XVII, però la seva tendència es va moure en uns nivells molt discrets durant els anys següents, fins i tot superada en ocasions per la tendència dels òbits. Garcia / Launer / Martínez / Manuel, art. cit., p. 102. A Sant Pere de Terrassa, els baptismes van tenir uns totals anuals baixos entre 1610 i 1634 (només quatre anys superaren la xifra de 20, quan en èpoques posteriors superar aquesta xifra seria la norma en aquesta parròquia vallesana). FONT, Pere: «Sant Pere de Terrassa: estructures familiars d'un nucli rural al segle XVII», *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, v. 1, p. 147. A sis parròquies del sud de la Conca de Barberà, els baptismes entre 1601 i 1630 van tenir uns índexs decennals compresos entre 70 i 80, en relació a l'índex 100 per al decenni 1591-1600; a tres parròquies del nord de

la Conca de Barberà, aquests mateixos índexs oscil·laren entre 86 i 99; només a set parròquies del nord-est de la Conca de Barberà, els baptismes assoliren nivells òptims entre 1601 i 1630. GUAL, Valentí: *Homes i estacions*, Montblanc / Santa Coloma de Queralt, Associació Cultural Alt Gaià, 1995, ps. 7, 18 i 25. A no dubtar-ho, les Piles fou una de les parròquies més afortunades de la Conca de Barberà entre 1601 i 1630. Gual, «Demografia i onomàstica...», p. 120. Per al Segrià, el Pla d'Urgell, la Noguera i les Garrigues, Lladonosa remarca l'estacionament demogràfic dels primers decennis del XVII, i fins i tot detecta diversos indrets amb disminució de població en relació al XVI, o autèntics despoblats. LLADONOSA, Josep: *Història de Lleida*, Tàrraga, Camps Calmet Editor, 1974, vol. II, ps. 377-379. Segui com sigui, a la ciutat de Lleida (parròquia de Sant Joan), la natalitat tingué uns valors importants durant els primers decennis del segle XVII. VICEDO, Enric: *Les terres de Lleida i el desenvolupament català del set-cents. Producció, propietat i renda*, Barcelona, Crítica, 1991, p. 32. Potser la ciutat del Segre atreïa gent dels pobles veïns i contribuïa a la medioritat demogràfica de la part rural del Segrià. A la ciutat de Tarragona, entre 1600 i 1634 la tendència de la natalitat (que era molt alta en començar el segle) va marcar un lleuger retrocés. LOZANO, Roser: *La població de Tarragona al segle XVII*, Tarragona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials «Guillem Oliver», 1995, p. 193. A Tossa de Mar, la natalitat va retrocedir lleugerament durant els primers anys del segle XVII i després es va tornar a recuperar, però sense marcar fites gaire espectaculars. Zucchitello, *op. cit.*, ps. 43-44.

¹⁰ *Demografia i societat...*, ps. 36, 46, 52, 56-58, 79, 100-104, 171-172, 420, 423 i 425.

¹¹ L'augment i posterior caiguda de la natalitat que experimenta l'Urgell durant el període 1635-51 són fenòmens visibles en altres zones de Catalunya, per bé que no es donen ni molt menys arreu. Ho trobem a Sant Feliu de Guíxols (Galofré / Comes / Vergés, *op. cit.*, p. 84) o a Sant Pere de Terrassa (Font, art. cit., p. 147). En canvi, a Abrera (Garcia / Launer / Martínez / Manuel, art. cit., p. 102) o a cinc parròquies del Vallès Oriental (Dantí, art. cit., p. 83), el que es produeix és només l'augment, un molt destacable augment de la natalitat durant tota la Guerra dels Segadors. De la seva banda, a Sant Boi de Llobregat no hi ha augment, sinó únicament clara disminució. CODINA, Jaume: «Causes de la revolució demogràfica del segle XVIII: el cas d'una vila catalana», *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, v. 1, p. 127. A la Conca de Barberà, es produeix una mica de tot en el confús decenni 1641-50: baixen els baptismes a la part sud, centre i nord, però augmenten considerablement a la part nord-est (això sí, amb la important excepció de les Piles, on els baptismes han caigut a la meitat durant els anys '30 i segueixen molt baixos durant la guerra). Gual, *Homes i estacions*, ps. 7, 8, 18 i 25. Gual, «Demografia i onomàstica...», p. 120. Tarragona mostra un lleuger conat d'augment de la natalitat durant la segona meitat dels anys '30, però la corba de seguida enfila cap avall de manera molt clara, palesant el greu impacte de la guerra. Lozano, *op. cit.*, p. 193. Encara més greu és la caiguda de la natalitat a Lleida (parròquia de Sant Joan), on es desploma a menys de la meitat del que havia assolit durant els anys '20 i '30. Vicedo, *op. cit.*, p. 32. És inevitable concloure que els setges soferts per Lleida a la Guerra dels Segadors van fer a la ciutat un dany terrible, i que hi van provocar una ferida demogràfica més greu que a l'Urgell. Pel que fa a Tossa de Mar, els baptismes van baixar de valent els últims anys

'30 i van millorar durant la guerra, però només lleugerament. Zucchitello, *op. cit.*, ps. 43-44. Finalment, a Centelles la natalitat va sofrir també una certa recessió durant els primers anys de la guerra. ALBAREDA, Joaquim / FIGUEROLA, Jordi / MOLIST, Miquel / OLLICH, Imma: *Història d'Osona*, Vic, Eumo Editorial, 1984, p. 109 (gràfic extret de J. Grau). Comptat i debatut, són una mica sorprenents tots aquests diferents comportaments de la natalitat arreu de Catalunya en el període 1635-51.

¹² Planes, *Demografia i societat...*, ps. 39, 52-53, 66, 172-173, 420 i 423. Planes, «Evolució numèrica...», ps. 30-31.

¹³ Abrera assolí aleshores els nivells més alts del segle XVII. Garcia / Launer / Martínez / Manuel, art. cit., p. 102. Cinc parròquies del Vallès Oriental tingueren també nivells molt destacats, tot i una vacil·lació lleugera. Dantí, art. cit., p. 83. Sant Pere de Terrassa tingué una alta natalitat tot just acabada la guerra. Font, art. cit., p. 147. Tossa de Mar i Centelles van experimentar una natalitat molt mediocre durant tota la postguerra, encara que certament amb una lleugera tendència a l'alça. Zucchitello, *op. cit.*, ps. 43-44. Albareda / Figuerola / Molist / Ollich, *op. cit.*, p. 109.

¹⁴ Sant Feliu de Guíxols tingué aleshores el nivell més baix de baptismes en cent vint anys. Galofré / Comes / Vergés, *op. cit.*, p. 84. Sis parròquies del sud de la Conca de Barberà se situaren un 40 % per sota en relació al decenni 1591-1600, i tres parròquies del nord de la Conca de Barberà se situaren un 32 % per sota en relació al mateix decenni; set parròquies del nord-est de la mateixa Conca no van tenir una natalitat tan baixa, però també recularen poc o molt, i en una d'aquestes parròquies (les Piles) els baptismes foren especialment migrats. Gual, *Homes i estacions*, ps. 7, 18 i 25. Gual, «Demografia i onomàstica...», p. 120. Tarragona va veure caure la seva natalitat fins a uns nivells molt baixos durant els anys '50 i '60, i, greument despoblada, arribà a la meitat del que havia tingut en arrencar el segle. Lozano, *op. cit.*, ps. 193-196. Sant Boi de Llobregat tingué també una natalitat força baixa entre 1656 i 1675. Codina, art. cit., p. 127.

¹⁵ Dins el mateix àmbit ponentí, un tros pitjor sembla que era la situació al Segrià, demogràficament més tocat, on hi ha referències a bastants indrets despoblats en la llarga postguerra siscentista. Lladonosa, *op. cit.*, ps. 511-512. La ciutat de Lleida (parròquia de Sant Joan) va veure augmentar la natalitat en aquest període, però de manera moderada i encara molt lluny dels nivells que havia assolit durant els primers decennis de la centúria; la despoblació era clara al nucli urbà més important del Ponent català. Vicedo, *op. cit.*, p. 32.

¹⁶ Planes, *Demografia i societat...*, ps. 39, 47, 53, 61, 67, 81-84, 104-108 i 173. Planes, «Evolució numèrica...», ps. 31-32.

¹⁷ A Sant Feliu de Guíxols, és moderada i resta molt lluny del nivell de baptismes assolit al darrer quart del segle XVI o, fins i tot, durant les primeres dècades del segle XVII. Galofré / Comes / Vergés, *op. cit.*, p. 84. A cinc parròquies del Vallès Oriental, només és autènticament important als anys '90, mentre que no es produeix durant els anys '70 i '80. Dantí, art. cit., p. 83. A la Conca de Barberà, és moderada i no a tot arreu arriba a aconseguir els nivells de baptismes de finals del XVI o primers decennis del XVII; a les Piles, àdhuc es produeix una sorprenent ensorrada de la natalitat al decenni 1671-80, i semblants dificultats s'aprecien a Conesa, Passanant i Montargull-Rauric.

Gual, *Homes i estacions*, ps. 7, 8, 18 i 25. Gual, «Demografia i onomàstica...», p. 120. Prop de Tàrraga, a les Pallargues queda interrompuda i a Mont-roig de Sió és remarcable. DIVERSOS AUTORS: *Els Plans de Sió. Aproximació a la geografia, la història, els costums i l'art*, Lleida, Diputació de Lleida / Ajuntament de Plans de Sió, 1990, ps. 148 i 149. No hi ha grimpada ni expansió demogràfica aparent durant les últimes dècades del XVII a Abrera (Garcia / Launer / Martínez / Manuel, art. cit., p. 102), Sant Pere de Terrassa (Font, art. cit., p. 147) o Centelles (Albareda / Figuerola / Molist / Ollich, *op. cit.*, p. 109). A Tossa de Mar, l'augment de la natalitat és molt discret, alentit com es veu per les crisis de mortalitat. Zucchitello, *op. cit.*, ps. 43-44. A Lleida (parròquia de Sant Joan), la tendència d'augment dels baptismes esdevé molt suau, gens ressortint, demostrant fins a quin punt costava tancar del tot la greu ferida demogràfica soferta per la ciutat a mitjan segle. Vicedo, *op. cit.*, p. 32.

¹⁸ A Sant Boi de Llobregat, per exemple, la grimpada de la natalitat és molt destacada a partir de 1676. Codina, art. cit., p. 127. També és impetuosa a Tarragona a partir de 1680, superant per fi la llarga etapa de prostració demogràfica de la ciutat imperial (tot i això, sense aconseguir encara els alts nivells de començament de segle). Lozano, *op. cit.*, ps. 193-196.

¹⁹ Gual, *Homes i estacions*, ps. 7, 8, 18 i 25. Diversos Autors, *Els Plans de Sió*, ps. 148 i 149.

²⁰ En el cas de l'Urgell, incloc a la mostra la parròquia del Talladell, que té baptismes a partir del 1628, i

sense llacunes. També incloc les parròquies segarrenques de Mont-roig de Sió i les Pallargues, properes a l'Urgell, amb molts punts de contacte amb les viles de Tàrraga i Agramunt, i de característiques humanes i econòmiques més aviat de transició entre l'Urgell i la Segarra. En el recompte, introdueixo l'any 1700, que no havia utilitzat fins ara i que he de recollir per fer quadrar les comparacions.

²¹ Insisteixo en aquest forta «estirada» de la natalitat en el tombant dels segles XVII-XVIII. És un fenomen molt palès a l'Urgell i també en algunes altres zones de Catalunya. A Sant Boi de Llobregat, per ex., hi hagué 574 baptismes entre 1696 i 1705: el primer cop en setanta-cinc anys que se superaven els 550 baptismes en períodes interdecennals, 68 baptismes més que a 1686-95, 109 més que a 1676-85. Codina, art. cit., p. 127. A Tossa de Mar, se superaren per primer cop els 60 baptismes anuals, encara que això no resultà habitual fins als primers anys del segle XVIII, que fou quan s'aconseguien els millors resultats de la natalitat. Zucchitello, *op. cit.*, ps. 43-44. A Linyola, entre 1693 i 1700 hi hagué 204 baptismes, a raó de 25,5 de mitjana per any; una mitjana que no es va tornar a assolir fins al cap de set dècades. GRUP D'ESTUDIOSOS DE LA VILA / MESTRE, Esteve (coord.): *Història de Linyola*, Lleida, Virgili & Pagès, 1987, ps. 111 i 158. A Tàrraga, tots els anys compresos entre 1691 i 1700 van tenir 70 o més baptismes, quan en poques ocasions s'havia arribat a aquesta xifra en els anteriors seixanta anys. A Anglesola, tots els anys compresos entre 1691 i 1700 van tenir 33 o més baptismes.

